

fra pant i nabojord i arronderingsøjemed til kreditrenteindtægter honoreret for støtte i øjeblikkelige likvideringsbehov, en slags bankvirksomhed. De dårlige tider efter Svenskekrigene satte punktum for møntrigeligheden i bondesamfundet, og naturalierenterne holdt deres indtog i Fladstenbogen.

Fra Nr. Vollumbogen er omtalt regnskabsførelse fra 1650'erne, der navnlig omtaler oksesalg, kreditindtægter af pengeudlån, samt udlån af sædekorn. De forskellige regnskaber afspejler forskellige sider i den slesvigske bondeøkonomi i 1500- og 1600-tallet; men vi er blevet langt sikrere orienteret om bondens lokaløkonomi og hans indtægtsmuligheder efter at have læst Bjørn Poulsens bog.

Bedst forankret er efter min opfattelse oplysningerne i de fire regnskaber fra 1540'erne til 1650'erne, særlig når det gælder at måle likviditeten i rede penge i bondefamilien. Forfatteren har selv lidt mistillid til regnskabsførelsen i Brinkregnskabet fra 1388/89, og navnlig føler jeg mig ikke helt sikker på, at pengeafregningen nødvendigvis behøver at dække over »rigtige mønter«, men måske blot er en afregningsform, hvilket ville svare ganske godt til tidens almindelige afregningspraksis.

De fire andre regnskaber fra 1500- og 1600-tallet viser klart mønt- og kreditøkonomiens indarbejdede position i bondefamiliernes husholdning. De giver tillige interessante eksempler på de landhandlere fra bondemiljøet, der supplerede/konkurrerede med bykøbmændene i formidlingen af kontakt mellem fjernmarked og oplandsklientel. Disse folk tilhører gråzonen i erhvervsdelingen mellem by og opland, som man utvivlsomt i højere grad bør rette fokus på i opklaringen af handelsindkomsternes fordeling i 1400- og 1500-tallet, hvor de klart afgrænselige grupper, nemlig danske og fremmede

købmænd og aristokratiets handelsrettigheder hidtil har påkaldt sig mest opmærksomhed i forskningen.

Sine steder i den ellers så udmærket kommenterede bog kunne man have ønsket sig lidt flere omregningsoplysninger til illustration af mønt- og målforhold. Eksempelvis er det måske ikke alle bogens læsere, der har præsent, hvor meget 1 demat marskjord eller 1 skæppe geestjord (s. 85) egentlig udgør. Det kunne for den sags skyld også variere noget fra sted til sted. På Husumkanten, hvor Maasgården ligger, var 1 demat = 216 kvadratroder, og når 1 Husum-rode var 4,73 m, må det blive ca. 4.833 m² eller ca. 7/8 af 1 Tønde land. En Husumskæppe jord var ¼ af 1 demat. Det skal indrømmes forfatteren, der naturligvis sagtens kunne have vedføjet disse og andre mål- og møntomregningsforhold, at læseren ikke nødvendigvis behøver disse oplysninger for at forstå bogens tekst, men kun for at tilfredsstille en eventuel trang til sammenlignende betragtninger og beregninger på regnskabernes talmateriale.

Bjørn Poulsens bog om bondens penge er interessant læsning, der ubetinget må anbefales alle, der interesserer sig for økonomisk historie i 15.-17. århundredes Danmark-Slesvig, og specielt for pengeøkonomiens og markedsorienteringens indpas i de danske sociale lag af befolkningen i denne periode.

Poul Enemark

H. C. Bjerg: *Tordenskiold – Glimt af Wessel*. (Bogans Forlag, 1990). 120 s., 178 kr.

I anledning af 300-året for Peter Tordenskiolds fødsel har Hans Chr. Bjerg hentet en række af sine bidrag til søheltens historie frem. Det er blevet til en lille snes artikler, foredrag og dagblads-

kronikker skrevet i perioden 1964-89, der nu publiceres samlet i den foreliggende bog med den beskedne – men særdeles rammende – titel: Tordenskiold – Glimt af Wessel.

Skønt forfatteren har foretaget »en lettere redigering«, er det ikke lykkedes at få de mange forskellige bidrag til at gå op i en højere enhed. Bogen falder gang på gang fra hinanden dels p.g.a. en uhensigtsmæssig disposition (hvorfor placeres artiklerne »Slangen med de syv hoveder« og »Et portræt af Tordenskiold« mellem »Tordenskiold i Dynekilen« og »Tordenskiold og hans virke i Fladstrand«?), dels p.g.a. et utal af gentagelser, der burde have været luget væk.

Når det er sagt, skal det villigt indrømmes, at bogen rummer mange gode »glimt« af sin hovedperson – ja mere end det: adskillige grundige analyser af hans virke og plausible karakteristikker af hans personlighed. Bjerg

kender sit kildemateriale som få, og han forstår at udnytte det på en måde, der kun sjældent kalder på protest.

Bogen er forsynet med gode illustrationer, ikke mindst når det drejer sig om gengivelser af breve, segl og våbenskjolde. Til gengæld glimrer kortmaterialet ved sit fravær. Et par gode kort, der dækkede Tordenskiolds operationsområder ville have været læseren til større nytte end den temmelig irrelevante afbildning af Tordenskiold i admiralsuniform anno 1963!

Genbrug er nok et af vor tids nøgleord, men omtanke i genbrugssituationen skader ikke. I dette tilfælde ville en solid og kritisk gennemarbejdning fremfor blot en lettere redigering af 25 års Tordenskiold-bidrag have resulteret i en mere homogen og langt mere læseværdig bog.

Per Willemoes Jørgensen

DET 19. ÅRHUNDREDE

Folkestyre i by og på land. Danske kommuner gennem 150 år. (red.), Per Boje m.fl. (Poul Kristensen Forlag, 1991). 294 s.

Amter & amtsråd. De første 150 år. Et festskrift i anledning af anordningen af 13. august 1841. (red.), Kristian Hvidt. (Amtsrådsforeningen, 1991). 256 s.

Den 13. august 1991 udkom en meget farvestrålende og festligt udseende bog i et omslag udført af ålborgmaleren Knud Erik Færgemann. Oppe i den dejlige blå himmel stod med kraftige typer: Folkestyre i by og på land.

Ser vi nærmere på billedet, der naturligvis fortsætter bag på bogen, må

det siges at være velvalgt. Det gengiver både by og land. Høje huse i et naivt perspektiv og i baggrunden bondelandet med marker, fyrtårn, gårde og en kirke. Billedet fortæller kort og godt om det forskelligartede Danmark. Det er et dejligt billede, specielt malet til anledningen med en masse symbolik og det vækker læserens naturlige nysgerrighed til at åbne bogen. Ikke blot her er der megen forskel til – skal vi kalde den storesøsterbogen – der udkom samme dag: Bogen om Amter og Amtsråd. Her er det typografien, der dækker omslaget sammen med en gengivelse i rødt af Præstø Amts segl. Det sidste er næsten blevet et symbol på amternes